

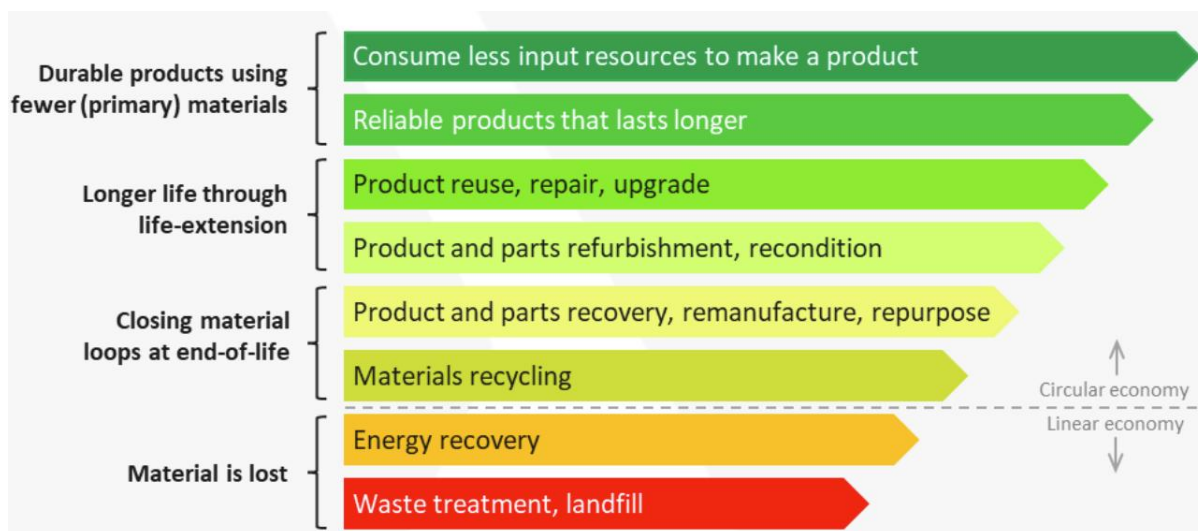
Planetære grænser - regulatorisk forankring

Metodikken for planetære grænser fastlægger et øvre loft for menneskelig påvirkning af klodens økosystemer (klima, biodiversitet, biogeokemiske kredsløb m.m.). Absolut bæredygtighed betyder derfor, at præstation vurderes op imod et globalt “budget”, og ikke kun relativt i forhold til andre produkter. Inden for byggeriet er skiftet fra relativ til absolut bæredygtighed centralt, fordi store materialestrømme (beton, stål, isolering, glas) driver en betydelig del af ressourceforbrug, affald og klimaaftryk. Lovgivning og standarder kan omsætte dette loft over menneskelig påvirkning til bindende krav. Eksempelvis kan grænseværdier pr. funktionel enhed ($\text{kg CO}_2\text{e pr. m}^2\cdot\text{år}$ for bygninger eller pr. kg produkt), med progressive skærper over tid, og krav om dokumentation via harmoniserede LCA-regler og digitale dataformater hjælpe denne transformation på vej. I dansk og europæisk praksis er skellet mellem absolut og relativ bæredygtighed allerede indarbejdet i faglige vejledninger og strategier, men bør kobles effektivt til obligatoriske EU-krav og -markedsmekanismer.

Ecodesign for Sustainable Products Regulation (ESPR): en overligger for absolut bæredygtighed

Ecodesign for Sustainable Products Regulation (ESPR) trådte i kraft juli 2024 og udgør EU's rammelov for at gøre bæredygtige produkter til normen. Den udvider tidligere ecodesign-tilgang fra fokus på energirelaterede produkter til “næsten alle fysiske produkter” og giver Kommissionen mandat til at fastsætte bindende produktkrav via delegerede retsakter til holdbarhed, genbrug, vedligeholdelse og renovering/istandsættelse af produkter, genanvendelse af materialer, minimum andel genanvendt indhold, genfremstilling, begrænsning af problematiske stoffer der hæmmer cirkularitet, samt regler for miljø- og klimaaftryk.

Nedenstående figur som beskriver hierarki for materialeleværdi, er taget fra DS/EN 45560:2024 Metode til at opnå cirkulært design, og den afspejler principperne i den nye ESPR-forordning.

Figur 1. Hierarki for materialeværdi DS/EN 45560:2024 Metode til at opnå cirkulært design.

ESPR indfører også Digital Product Passport (DPP), som bærer miljø- og cirkularitetsdata og sikrer sporbarhed på tværs af værdikæder. ESPR's formålsbestemmelse nævner udtrykkeligt, at reguleringen skal støtte EU's miljø- og klimamål "uden at overskride de planetære grænser", hvilket åbner for at fastsætte absolutte performancekrav (f.eks. maksimale globale opvarmningspotentiale pr. produktkategori) i kommende delegerede retsakter. Dertil kan ESPR muliggøre krav til offentlige grønne indkøb, der prioriterer produkter, der dokumenterbart ligger under fastsatte grænseværdier¹.

I 2025–2030 arbejdsplanen for ESPR prioriterer Kommissionen produktgrupper og horisontale krav i en flerårig plan, med løbende vedtagelser via delegerede retsakter. Første bølge fokuserer bl.a. på jern/stål, aluminium, tekstiler, møbler, dæk og madrasser. For byggevarer kan ESPR være med til at sætte horisontale krav (f.eks. krav om data- og anvendelse af digitalt produkt pas, materialeeffektivitet) og – hvor hensigtsmæssigt – grænseværdier for klima- og miljøfodaftryk. De delegerede retsakter forventes at specificere metodik (LCA), datastrukturer (DPP) og overgangsperioder, så industrien kan planlægge investeringer i materialer og processer med lav miljøpåvirkning.

Samspillet mellem ESPR og Byggevareforordningen (CPR)

Den nye Byggevareforordning (CPR) som blev publiceret november 2024 er lex specialis for markedsføring af byggevarer og CE-mærkning. Den nye lovgivning indfører fasevis implementering af miljøinformation og kobler CE-mærkning til både teknisk ydeevne og

¹ https://commission.europa.eu/energy-climate-change-environment/standards-tools-and-labels/products-labelling-rules-and-requirements/ecodesign-sustainable-products-regulation_en

miljødata, der skal baseres på harmoniserede standarder - herunder EN 15804 for EPD-data og produktkategori-regler (PCR) for de enkelte produktområder.

Den nye Byggevareforordning har fokus på det digitale produktpas (DPP) og væsentlige miljø og bæredygtigheds egenskaber. Her kommer CPR mest sandsynligt til at spille sammen med ESPR som er rammelovgivning for DPP og horisontale bæredygtighedskrav. For byggevarer er det formålet at deklarere væsentlige miljø og bæredygtigheds parametre baseret på livscyklusvurderinger, og formidle disse via ydeevnedeklaration igennem det digitale produktpas.

EU's klimaindsats og koblingen til absolut bæredygtighed

ESPR og CPR er bindeled i den bredere Green Deal-portefølje (2030/2050-mål, energiforbrug, ressourcecirkularitet). ESPR's betragtninger angiver eksplicit, at reguleringen skal understøtte EU's klima- og miljømål og holde EU "inden for planetens grænser". Derudover muliggør ESPR obligatoriske grønne offentlige indkøb og forbud mod destruktion af visse usolgte varer (med potentielt sektorudvidelser), hvilket adresserer overforbrug og spild i et absolut perspektiv. Nationale tiltag (som danske emissionsgrænser for nybyggeri) viser, hvordan absolutte grænseværdier kan indføres som styringsinstrument og senere harmoniseres via EU-instrumenter².

Fra metode til regulering: konkrete veje til indlejring af absolut bæredygtighed

Under ESPR kan Kommissionen fastsætte grænseværdier for klima- og miljøfodafttryk for prioriterede produktgrupper via delegerede retsakter (f.eks. cement, beton, stål, isolering). Grænser bør fastsættes med reference til EU's andel af globale budgetter (fair share) og samlet efterspørgsel.

Særlige opmærksomhedspunkter og udfordringer

Risiko for dobbeltregulering mellem CPR og ESPR: Kommissionen ønsker at skabe klar rollefordeling hvor CPR gælder for byggevarer, og ESPR supplerer horisontalt der hvor CPR er utilstrækkelig. Der er nedsat et koordinerende Ecodesign Forum som skal være med til at håndtere disse problemstillinger bl.a. via udarbejdelse af gennemkoordinerede standardiseringsmandater.

ESPR anerkender en stor administrationsbyrde og åbner for støtteforanstaltninger. Særligt for små og mellemstore virksomheder er det vigtigt med indførelse i faser, standardiserede værktøjer og klare dataformatkrav for at skabe proportionalitet.

En af udfordringerne er dog grænseværdier for biodiversitet, toksicitet, næringsstofkredsløb og vand. Disse skal også indføres som indikatorer i arbejdet. ESPR muliggør regler for "environmental footprints" som er bredere end bare klimakrav.

² <https://www.nordicsustainableconstruction.com/news/2024/june/tillaegsaftale-paa-engelsk>